

УДК 347.77

[https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-3\(9\)-141-149](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-3(9)-141-149)

Надобко Сергій Володимирович,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Харківської державної академії дизайну і мистецтв, 61002, м. Харків, вул. Мистецтв 8, тел. (057) 706 04 04, e-mail: nadobko_s@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-8403-8230>

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

Анотація. Наукова стаття присвячена комплексному дослідженню та визначенню інтелектуальної власності як об'єкта адміністративно-правової охорони. У зв'язку із швидким розвитком засобів комунікації, механізми публічно-правової відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності також потребують модернізації, що може бути визначено лише шляхом осмислення окремих сутнісних характеристик інтелектуальної власності крізь призму адміністративно-правової охорони.

Автором встановлено, що незважаючи на широкий спектр застосування та спроб тлумачення політико-правової природи феномену адміністративно-правової охорони, єдиний підхід чи сталий погляд в науці адміністративного права є відсутнім.

З урахуванням проведених наукових пошуків, констатовано, що адміністративно-правова охорона відносин у сфері інтелектуальної власності здійснюється у наступних формах: правотворчій – прийняття органами державної влади нормативно-правових актів щодо регулювання суспільних відносин, які виникають щодо володіння, користування, розпорядження результатами творчої діяльності; правозастосовчій – прийняття адміністративно-владними суб'єктами рішень, обов'язкових для виконання підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності, а також іншими особами щодо здійснення державного регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності; правоохоронній – захист адміністративними та іншими державними органами суспільних відносин, що виникають з приводу володіння, користування, розпорядження результатами творчої діяльності від протиправних посягань, а також попередження правопорушень під загрозою застосування заходів адміністративного примусу.

Зроблено висновок про те, що відносини у сфері інтелектуальної власності як об'єкт адміністративно-правової охорони можна розглядати як комплекс заходів, здійснюваних уповноваженими суб'єктами, спрямованих на врегулювання та захист адміністративно-правових відносин, що виникають у процесі здійснення та реалізації особистих немайнових та майнових прав від протиправних посягань, а також попередження правопорушень під загрозою застосування заходів адміністративно-

го примусу. Окрім того, доведено, що принципи адміністративно-правового регулювання знаходять своє відображення й у відносинах в сфері інтелектуальної власності.

Ключові слова: інтелектуальна власність, адміністративно-правове регулювання, адміністративно-правова охорона, творча діяльність, право інтелектуальної власності.

Nadobko Serhii Volodumurovich,

PhD in Law, Associate Professor of the Department of Social and Humanitarian Disciplines, Kharkiv State Academy of Design and Art, 61002, Kharkiv, st. Mystetstv 8, phone. (057) 706 04 04, e-mail: nadobko_s@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-8403-8230>

INTELLECTUAL PROPERTY AS OBJECT OF ADMINISTRATIVE LEGAL PROTECTION

Abstract. The scientific article is devoted to a complex research and definition of intellectual property as about object of administrative legal protection. At stars in communication fast development of means of communication, mechanisms of publicly legal responsibility for violation of intellectual property rights also need modernization that can defined only by judgment of separate intrinsic characteristics of intellectual property through a prism of administrative legal protection.

By the author, it established that despite a wide range of application and attempts of interpretation of the political and legal nature of a phenomenon of administrative legal protection, uniform approach or steady the look in science of administrative law is absent.

Taking into account the carried-out scientific search, it is noted that administrative legal protection of the relations in the sphere of intellectual property is carried out in the following forms: law-making – adoption of normative legal acts by public authorities concerning regulation of the public relations which arise on possession, use, the order to results of creative activity; law-enforcement – acceptance is administrative – imperious subject of decisions, obligation for performance by the enterprises, institutions, organizations irrespective of form of ownership and also other persons on implementation of state regulation of the relations in the sphere of intellectual property; law-enforcement – protection of the public relations by administrative and other public authorities, possession arising apropos, use, the order to results of creative activity from illegal encroachments and also prevention of offenses under the threat of application of measures of administrative coercion.

The conclusion is drawn that the relations in the sphere of intellectual property as object of administrative legal protection can be considered as a complex of the actions which are carried out by authorized subject, directed to settlement and protection of the administrative legal relations arising in the course of implementation and realization of personal non-property and property rights from illegal encroachments and also preventions of offenses under the threat of application of measures of administrative coercion. Besides, it is proved that the principles of administrative and legal regulation find the reflection and in the relations in the sphere of intellectual property.

Keywords: intellectual property, administrative and legal regulations, administrative legal protection, creative activity, intellectual property right.

Постановка проблеми. З моменту проголошення Україною незалежності на державно-офіційному рівні актуальними постають питання адміністративно – правового регулювання економічних відносин, особливо в сфері створення високотехнологічних технологій виробництв і продукції, яка б була конкурентоспроможною як на вітчизняному, так і на світових ринках. Забезпечення належних умов для результативної і продуктивної діяльності суб'єктів фінансово-економічної реалізації пов'язано зі створенням правових механізмів, що забезпечують захист їх прав та законних інтересів.

Крім того, держава повинна використовувати широкий спектр адміністративно-правових механізмів стимулюючого характеру для створення належних умов розвитку інноваційної економіки, виділяти необхідні кошти підтримки для діяльності різних учасників економічних відносин у державному і приватному секторах економіки. В умовах жорсткої конкуренції потребують особливої уваги державні заходи захисту інтелектуальної власності, яка в силу своєї багатогранності здійснює вплив на функціонування більшості сфер державно-суспільного життя: від забезпечення інтересів окремого громадянина до забезпечення інтересів національної безпеки. Тим самим держава наділяє особливими державно-владними повноваженнями окремі юрисдикційні та неюрисдикційні органи влади для вирішення різних завдань у сфері інтелектуальної власності, забезпечуючи необхідне правове регулювання в даній галузі.

При чому, держава має бути зацікавлена в регулюванні даного інституту не лише шляхом створення системи норм приватного права, що закріплюють правовий режим об'єктів інтелектуальної власності, а й шляхом

безпосереднього впливу на суб'єктів суспільних відносин з метою створення, впровадження та використання об'єктів інтелектуальної власності в інтересах державного суверенітету і функціонування економіки. Отже, суспільні відносини у сфері інтелектуальної власності можуть регулюватися не лише нормами приватного права, а й нормами публічного права, в першу чергу, адміністративно – правовими нормами.

Важливе значення має забезпечення державою публічно-правового захисту інтелектуальної власності, яка є однією з різновидів адміністративно-правових методів, використовуваних органами виконавчої влади у сфері інтелектуальної власності. У зв'язку з швидким розвитком засобів комунікації, механізми публічно-правової відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності також потребують модернізації, що може бути визначено лише шляхом осмислення окремих сутнісних характеристик інтелектуальної власності крізь призму адміністративно-правової охорони.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретико-правових проблем інтелектуальної власності у різні часи займалось чимало науковців, зокрема такі як: Б. С. Антімонов, В. Д. Базилевич, О. В. Дзера, Г. В. Довгань, В. С. Дроб'язко, Н. С. Кузнєцова, О. А. Підпригора, О. Д. Святоцький, але в їх роботах ґрунтовно розкривалися лише окремі проблеми, пов'язані із правовим регулюванням відносин інтелектуальної власності, водночас, дослідження інтелектуальної власності як об'єкту адміністративно-правової охорони є однією із малодосліджених напрямків.

Внаслідок чого **метою** даної статті є повне, всебічне та доктринальне дослідження інтелектуальної власності крізь призму публічної правової ді-

яльності, а саме адміністративно-правової охорони.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на широкий спектр застосування та спроб тлумачення політико-правової природи феномену адміністративно-правової охорони, єдиний підхід чи сталий погляд в науці адміністративного права є відсутнім, внаслідок чого доцільно звернути увагу на деякі методологічні аспекти.

Теоретичні дослідження адміністративно-правової охорони знайшли свій вияв у наукових працях О. Ф. Зарубинського, О. О. Кравчука, С. О. Мосьондза [1, 2, 3] та деяких інших вчених, але об'єктом дослідження були лише окремі аспекти визначеної проблематики, відносини у сфері інтелектуальної власності як об'єкт адміністративно-правової охорони вченими не розглядалися.

Труднощі у процесі розуміння цієї категорії пов'язані як із відсутністю комплексних наукових досліджень, так і зі складністю самого інституту адміністративно-правової охорони, що свідчить про високий рівень.

Варто погодитись із доводами Т. О. Гуржія, що попри сталий інтерес до феномену адміністративно-правової охорони, галузева наука ще не виробила єдиного концептуального погляду на його природу та зміст [4, с. 293].

Сутність правової охорони в адміністративному порядку висвітлює О. І. Харитонова, яка вважає, що у разі порушення вимоги поводитись певним чином, замість регулятивних правовідносин виникають охоронні (регулятивні трансформуються в охоронні), підставою до чого є припис норми права та вчинення адміністративного делікту. В цьому випадку йдеться вже не про реалізацію встановлених адміністративно-правових регулятивних норм, якими були визначені вимоги до поведінки зобов'язаного суб'єкта,

а про реалізацію положень охоронних адміністративно-правових норм, які передбачають встановлення нових прав та обов'язків [5, с. 28].

Адміністративно-правова охорона вирізняється гуманністю, спрямованістю на переконання населення в доцільності й справедливості заходів, здійснюваних державою, об'єктивній необхідності тих або інших загальнообов'язкових правил. Вона пов'язана із масштабним використанням перевірених практикою засобів організаційної, масово-політичної та виховної роботи, активним формуванням в суспільній свідомості нетерпимого ставлення до антисоціальних проявів [3, с. 106].

Концептуальними щодо визначення поняття адміністративно-правової охорони і, мабуть, єдиними є твердження В. В. Галуцька, зокрема адміністративно-правова охорона – це система впорядкованої адміністративно-правовими нормами діяльності публічної адміністрації, що спрямована на попередження правопорушень (профілактику злочинів) та відновлення порушених прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, що здійснюються засобами адміністративного права з можливістю застосування заходів адміністративного примусу та притягнення винних до адміністративної відповідальності.

Дійсно, адміністративно-правова охорона являє собою цілісну систему різноманітних як за своїм змістом так і сферою застосування заходів, проте їх цілісність забезпечується наявністю однієї мети – захисту охоронюваних законом цінностей, що підпадають під об'єкт адміністративно-правових відносин, при чому застосуванню підлягають не лише охоронні норми, але і регулятивні, наприклад попередження правопорушень, усунення причин і умов, що сприяють їх вчи-

ненню. З цього випливає, що адміністративно-правова охорона як цілісна система може здійснюватися у різних формах: правотворчій – шляхом створення уповноваженими суб'єктами нормативно-правових актів; правозастосовчій – застосування норм, а також винесення владними суб'єктами рішень, обов'язкових для виконання; правоохоронній – здійснення охорони адміністративно-правових норм із можливістю застосування заходів впливу [6, с. 242-247].

Адміністративно-правова охорона відносин у сфері інтелектуальної власності здійснюється у наступних формах:

- правотворчій – прийняття органами державної влади нормативно-правових актів щодо регулювання суспільних відносин, які виникають щодо володіння, користування, розпорядження результатами творчої діяльності;

- правозастосовчій – прийняття адміністративно-владними суб'єктами рішень, обов'язкових для виконання підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності, а також іншими особами щодо здійснення державного регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності;

- правоохоронній – захист адміністративними та іншими державними органами суспільних відносин, що виникають з приводу володіння, користування, розпорядження результатами творчої діяльності від протиправних посягань, а також попередження правопорушень під загрозою застосування заходів адміністративного примусу.

Поняття адміністративно-правової охорони тісно переплітається із сутністю адміністративно-правового регулювання, оскільки головне призначення кожного із них – держав-

не регулювання суспільних відносин з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів, а також застосування заходів примусу [7, с. 260].

Адміністративно-правове регулювання є складовим елементом більш загальної категорії – правового регулювання, що знаходить свій прояв у різних галузях права, що становлять цілісну систему. Зупиняючись на деяких науково-теоретичних положеннях вітчизняних вчених, варто зазначити, що у переважній більшості, вченими робиться висновок про те, що правове регулювання – це здійснення державною владою за допомогою системи правових засобів (юридичних норм, правовідносин, індивідуальних приписів та ін.) результативного, нормативно-організаційного впливу на суспільні відносини в цілях їх упорядкування, охорони, розвитку у відповідності з суспільними потребами даного соціального устрою [8, с. 210; 9, с. 151].

Специфіка адміністративно-правового регулювання полягає у односторонності волевиявлення одного з учасників відносин – це волевиявлення юридично владне, тому йому належить вирішальне значення. Волевиявлення однієї сторони не рівнозначне волевиявленню другої. Пояснюється це перш за все тим, що юридично-владні приписи віднесені до компетенції відповідних суб'єктів виконавчої влади [10, с. 59-60].

Адміністративно-правове регулювання та адміністративно-правова охорона різняться за своєю метою, яка для адміністративно-правового регулювання визначається як закріплення, охорона, розвиток та регламентація державою суспільних відносин з метою висвітлення волі держави, що проявляється у широкому інструментарії правових засобів та прийомів. Головним призначенням адміністративно-правової охорони є захист суспіль-

них відносин, що є об'єктом правового регулювання від протиправних посягань, тобто адміністративних правопорушень, а також попередження вчиненню правопорушень під приводом застосування заходів державного примусу, в першу чергу – адміністративної відповідальності.

А, отже, сутність адміністративно-правової охорони набуває нормативної форми та знаходить своє закріплення в рамках здійснення як державного управління так і реалізації концептуальних завдань адміністративної відповідальності, оскільки вести мову про самостійність адміністративно-правової охорони неможливо, бо сутність останньої реалізується шляхом формування правосвідомості у суб'єктів, що підпадають під державне регулювання та комплексу заходів, спрямованих на врегулювання суспільних відносин, але з метою захисту від протиправних посягань, що свідчить про те, що механізм державного управління, застосовуючи лише елемент адміністративно-правової охорони, є, по суті, логічно не завершеним та неповним, адже нормативне закріплення суспільних відносин як таких, що захищаються державою, не означає, що весь спектр заходів, якими оперує адміністративно-правова охорона, будуть реалізовані, а тому здійснення адміністративно-правової охорони припускає можливість застосування заходів державного примусу – адміністративного стягнення, яке виступає мірою адміністративної відповідальності.

Таким чином, адміністративно-правова охорона знаходить свій розвиток та нормативно-правове закріплення лише в рамках здійснення адміністративно-правового регулювання та державного управління в тому числі, отримавши свій подальший розвиток в інституті адміністративної відповідальності.

Характеризуючи відносини, які виникають з приводу володіння, користування, розпорядження результатами творчої діяльності як об'єкт адміністративно-правової охорони, слід підсумувати, що в науці адміністративного права проблема визначення об'єкта адміністративно-правового регулювання, а отже і адміністративно-правової охорони, характеризується наявністю двох точок зору.

Відповідно до першої – об'єкт адміністративно-правового регулювання розглядається як елемент державного управління, а, отже, може набувати статусу як об'єкта, так і суб'єкта державного управління [11, с. 8].

Друга позиція передбачає, що об'єкт правового регулювання включає як матеріальні, так і нематеріальні блага, діяння суб'єктів і об'єктів публічного управління, а, отже, відбувається ототожнення із об'єктом адміністративно-правових відносин [12, с.17].

Оскільки адміністративна відповідальність виступає елементом механізму державного управління та засобом охорони суспільних відносин, які потрапляють у сферу державного управління, то цілком очевидно, що об'єкт адміністративно-правової охорони необхідно визначати також з точки зору елемента державного управління, а саме – як сукупність суспільних відносин, що перебувають у віданні державного управління.

Виходячи із висвітлених позицій та загальнонаукових концепцій адміністративного права, пропонуємо авторське визначення адміністративно-правової охорони відносин, які виникають з приводу володіння, користування, розпорядження результатами творчої діяльності як комплекс заходів, здійснюваних уповноваженими суб'єктами, спрямованих на врегулювання та захист адміністративно-правових відносин, що виникають

у процесі здійснення та реалізації особистих немайнових та майнових прав у сфері інтелектуальної власності, від протиправних посягань, а також попередження правопорушень під загрозою застосування заходів адміністративного примусу.

Єдність і взаємодія приватноправових і публічно-правових інтересів у сфері інтелектуальної власності викликають необхідність поєднання приватноправових і публічно-правових засобів у правовому регулюванні даної групи правовідносин. У сучасному позитивному праві відносини інтелектуальної власності отримали правове закріплення як цивільно-правова категорія інтелектуальних прав, змодельованих в якості узагальнюючого поняття, що охоплює права на результати творчої діяльності та засоби індивідуалізації, і включають в себе три групи цивільних прав: майнові права, особисті немайнові права та інші права (змішаного характеру, наприклад, право слідування, право доступу до творів образотворчого мистецтва і т. д.).

Специфіка суб'єктного та об'єктного складів відносин, що виникають в процесі здійснення державних функцій у сфері інтелектуальної власності, яскраво свідчить про те, що лише цивільно-правових норм, що відносяться до інституту інтелектуальної власності, а також норм зобов'язального та договірної права, для повноцінної регламентації сфери інтелектуальної власності недостатньо. Необхідність участі держави в регулюванні даних правовідносин, кінцева мета діяльності суб'єктів, специфіка наукової сфери, в якій створюються потенційні об'єкти інновацій, спонукають до обліку інших правових норм, що характеризують правовий статус суб'єктів, які опосередковують діяльність в сфері управління, а також інституту фінансового і бюджетного права. Тому

правова забезпеченість учасників інтелектуальної діяльності передбачає наявність ефективного юридичного механізму, що узгоджує відносини його суб'єктів як з іншими економічно-відокремленими учасниками ринку, в основі поведінки яких лежить законодавчо-запропонована диспозитивна модель поведінки (відносини юридичної рівності), так і з органами влади, до компетенції яких входять дії по відношенню до суб'єктів інноваційного підприємництва по вирішенню, сприяння, контролю тощо.

Необхідність правового опосередкування та активної ролі держави в забезпеченні інтелектуальної власності в цілому, об'єктивно вимагає використання методів адміністративного права для регулювання правовідносин, які опосередковують здійснення державних функцій в даній сфері. Адміністративне право як галузь призначена для забезпечення публічних інтересів, повністю гармонізує з публічної складовою інституту інтелектуальної власності.

В силу відсутності єдиного кодифікованого акту, адміністративне право позбавлене легально закріпленого «набору» основних засад; з цієї причини кожен науковець з формально-юридичної точки зору може відстоювати власну позицію щодо положень, які опосередковуються якістю галузевих принципів. Водночас, звернення до науково-теоретичних праць, свідчить про те, що істотної розбіжності в поглядах немає, а наявні відмінності носять переважно текстувальний характер.

Практично всі автори виділяють такі принципи, як принцип пріоритету особистості і її інтересів в житті суспільства, принцип поділу влади, принцип законності, принцип гласності, принцип відповідності. Проекція цих принципів на субординаційні відносини інтелектуальної власності доз-

воляє зробити однозначний висновок про адекватність методу адміністративного права потребам правового регулювання в даній сфері суспільного життя.

Висновки. Таким чином, відносини у сфері інтелектуальної власності як об'єкт адміністративно-правової охорони можна розглядати як комплекс заходів, здійснюваних уповноваженими суб'єктами, спрямованих на врегулювання та захист адміністративно-правових відносин, що виникають у процесі здійснення та реалізації особистих немайнових та майнових прав від протиправних посягань, а також попередження правопорушень під загрозою застосування заходів адміністративного примусу.

Принципи адміністративно-правового регулювання знаходять своє відображення й у відносинах в сфері інтелектуальної власності, зокрема принцип поділу влади отримує своє вираження в чіткому розмежуванні повноважень між державними органами, що здійснюють реалізацію державної політики в галузі охорони інтелектуальної власності; на принципі гласності (прозорості) заснована державна реєстрація виключних прав на об'єкти промислової власності; принцип відповідності лежить в основі взаємодії уповноважених органів виконавчої влади та суб'єктів приватно-правових відносин у процесі здійснення останніми інноваційної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Зарубинский О. Ф. Административно-правовая охрана собственности : монография. Москва : Инфа, 1997. 315 с.
2. Кравчук О. О. Проблемы административно-правовой охраны та захисту державної власності. *Держава і право: Зб.*

наук. праць. Юридичні і політичні науки, 2012. № 55. С. 220-227.

3. Мосьондз С. О. Адміністративно-правова охорона сфери науки в Україні : концептуальне бачення. *Науково-аналітичний журнал «Митна справа»*, 2012. № 5 (83). Ч. 2, Кн. 2. С. 102-107.

4. Гуржій Т. О. Державна політика безпеки дорожнього руху: теоретико-правові та організаційні засади : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07 / Київський національний торговельно-економічний університет. Київ, 2011. 551 с.

5. Харитоновна О. І. Адміністративно-правові відносини: концептуальні засади та правова природа : автореф. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2004. 36 с.

6. Адміністративне право України : навчальний посібник у 4-х томах / за заг. ред. В. В. Галуцька. Херсон : ХМТ, 2011. Т. 1. 334 с.

7. Надобко С. В. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про банки і банківську діяльність : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2016. 198 с.

8. Алексеев С. С. Проблемы теории и права : учебник. Москва : Юрид. лит., 1987. 412 с.

9. Рабінович П. М. Основи загальної теорії держави і права. Київ : Атіка, 1995. 176 с.

10. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 1999. 736 с.

11. Миськів Л. І. Адміністративно-правові засади діяльності ВНЗ МВС України з питань морально-правового виховання курсантів : автореф. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2008. 18 с.

12. Черниш І. А. Адміністративно-правове регулювання внутрішньої торгівлі в Україні : автореф. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2011. 18 с.

REFERENCES:

1. Zarubinskiy, O.F. (1997). *Administrativno-pravovaya ohrana sobstvennosti [Administratively legal protection of property: monograph]*. Moscow: Infa [in Russian].
2. Kravchuk, A.A. (2011). Problemy administrativno-pravovoi ohorony ta zahystu derzhavnoi vlasnosti [Problems of administrative legal protection and protection of state ownership]. *Derzhava i pravo. Yuridichni i politichni nauky – State and Law. Law and Political Science*, 55, 220-227 [in Ukrainian].
3. Mosondz, S.O. (2012) Administrativno-pravova ohorona sfery nauky v Ukraini: konceptualne bachennia [Administrative legal protection of the sphere of science in Ukraine: conceptual vision]. *Mytna sprava – Customs business*, 5, 102-107 [in Ukrainian].
4. Gurzhiy, T.O. (2011). Derzhavna politika bezpeky dorozhnoho ruhu: teoretyko-pravovi ta orhanizatsiyni zasady [State policy of traffic safety: the theoretical legal and organizational bases]. *Doctor's thesis*. Kyiv: KNTEU [in Ukrainian].
5. Haritonova, O.I. (2004). Administrativno-pravovi vidnosyni: kontseptualni zasady ta pravova pryroda [Administrative legal relations: conceptual bases and legal nature]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
6. Galunko, V.V. (Eds.). (2011). *Administrativne pravo Ukraini [Administrative law of Ukraine]*. (Vol. 1). Kherson: KhMT [in Ukrainian].
7. Nadobko, S.V. (2016). Administrativna vidpovidalnist za porushennia zakonodavstva pro banky i bankivsku diialnist [Administrative responsibility for violation of the legislation on banks and bank activity]. *Candidate's thesis*. Kharkiv: KNU [in Ukrainian].
8. Alekseev, S.S. (1987). *Problemy teorii i prava [Problems of the theory and right]*. Moscow: Jurid. lit. [in Russian].
9. Rabinovich, P.M. (1995). *Osnovy zahalnoi teorii derzhavy i prava [Basis of the general theory of the state and right]*. Kyiv: Atika [in Ukrainian].
10. Kolpakov, V.K. (1999). *Administrativne pravo Ukrainy [Administrative law of Ukraine]*. Kyiv: Jurinkom Inter [in Ukrainian].
11. Miskiv, L.I. (2008). Administrativno-pravovi zasady diialnosti VNZ MVS Ukraini z pitan moralno-pravovoho vihovannia kursantiv [Administrative basis of activity of higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine concerning moral legal education of cadets]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
12. Chernish, I.A. (2011). Administrativno-pravove rehuliuвання vnutrishnoi torhivli v Ukraini [Administrative and legal regulations of domestic trade in Ukraine]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].